

Vangsten van Wezel, Bunzing en Vos in Nederland in 1849

Jan H. de Rijk

Er bestaan diverse historische bronnen met vangstgegevens van zoogdieren. Deze bronnen zijn van belang voor het onderzoek naar de verandering in de verspreiding van zoogdieren op langere termijn. In dit artikel zijn de vangstgegevens verwerkt van Wezel, Bunzing en Vos in 1849. De bron bevindt zich in het Archief van de Opperhoutvesterij (Inv. nrs. 1782-1784, Algemeen Rijksarchief, Den Haag).

Inleiding

Een oude methode om de bestrijding van schadelijk gedierte te bevorderen is het uitloven van premies. Al eeuwenlang probeert men zo ongewenste diersoorten geheel uit te roeien of in aantal te beperken. Vooral de soorten die de jagers schade toebrachten werden als schadelijk gedierte bestempeld. Hier toe behoren vrijwel alle roofdieren.

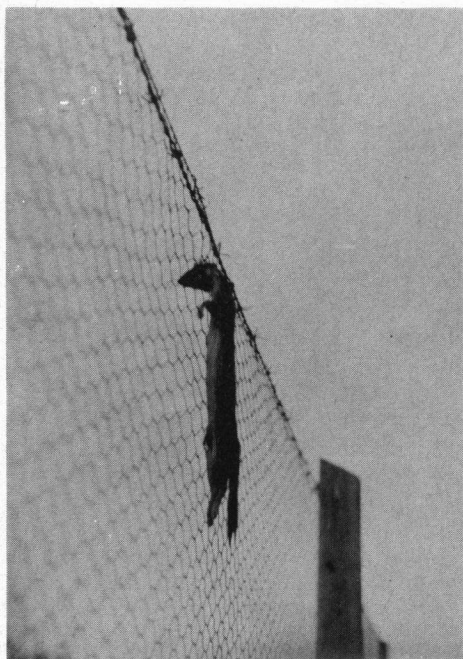
Het verlenen van premies bracht een omvangrijke administratie met zich mee. Bij wijzigingen van de jachtwet werd ook de premieverlening diverse malen gewijzigd. Daarom bestaat er geen lang doorlopende administratie van deze premieverlening. Het grootste deel van de administratie is bovendien verloren gegaan, of is althans in de ar-

chieven nog niet teruggevonden. Een belangrijke uitzondering daarop vormt de laatste periode van de premieverlening van 1852 tot 1860. Na 1860 is het met de premieverlening vrijwel gedaan. Alleen voor de Vos werden van overheidswege nog lang premies uitgelooft.

De administratie van de uitgelooftde premies voor de periode 1852-1860 is in de gemeenteverslagen vastgelegd. Deze gegevens zijn momenteel in bewerking. Van de gegevens vóór 1852 is voor één jaar, 1849, de administratie teruggevonden. In dit artikel zullen de gegevens hieruit worden gepresenteerd voor wat betreft Wezel, Bunzing en Vos.

Omdat de vangstgegevens uit 1849 slechts een deel van de beschikbare oude gegevens vor-





Deze gedode Hermelijn moest dienst doen als vogelverschrikker. Een opname gemaakt in december 1932.

Foto: Jan P. Strijbos.

Toen de vangstbeperkingen op Bunzingen en Vossen in 1852 van kracht werden, nam het aantal gevangen exemplaren sterk af.

Foto: Maurice Nijsten.

men, zal in dit artikel niet worden geprobeerd conclusies te trekken over veranderingen in aantallen of verspreidingsgebied van de betrokken diersoorten.

De bron

De bron omvat een stapel opgaveformulieren van het per maand en per jachtdistrict gedode schadelijk wild. Tevens zijn er verzamel-formulieren die voor het hele jaar per jachtdistrict gegevens bevatten.

Hoewel dit niet duidelijk is vermeld, lijkt het er sterk op dat van deze laatste opgaven de vangstmaand onbekend was. Voor het vertoonde wild werd wel een premie verleend. Deze gegevens zijn daarom bij de maandopgaven opgeteld.

Op de voorgedrukte formulieren zijn de naam en de woonplaats van de ontvanger van een premie opgetekend, met het aantal ingeleverde wild. De uitbetaalde premiebedragen

zijn eveneens op het formulier vermeld. Voor een Wezel of Bunzing werd *f* 0,30 betaald, voor een moervos *f* 1,50, voor een rekelvos *f* 1,— en voor een jonge Vos *f* 0,75. Totaal werd in 1849 voor ongeveer *f* 6000,— aan premies voor deze drie roofdieren verleend. Dit bedrag komt overeen met ongeveer het twintigvoudige nu.

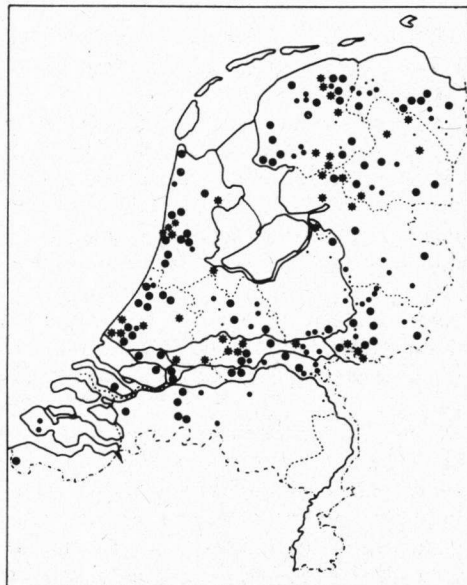
De bron bevat geen gegevens over Limburg, omdat deze provincie buiten de jachtdistrictenindeling viel.

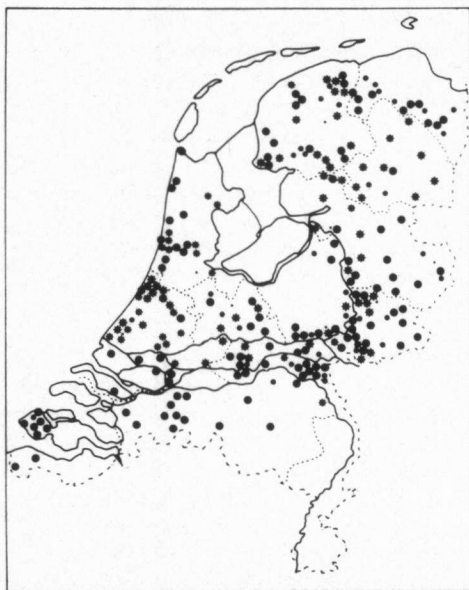
Resultaten

Deze vangstgegevens mogen niet direct worden geïnterpreteerd als verspreidingsgegevens of dichtheidsgegevens. Bedacht moet worden dat de plaatsen die in de formulieren worden genoemd, en dus op de kaarten zijn aangegeven, woonplaatsen van de ontvangers van een premie zijn. Waar het wild werd gevangen is niet vermeld. Gezien de geringe mobili-

	Gr	116
	Fri	808
	Dr	842
	Ov	288
	Gld	736
	Utr	133
	N-H	819
	Z-H	839
	Zeel	10
	N-Br	137
	Lim	—
		4087

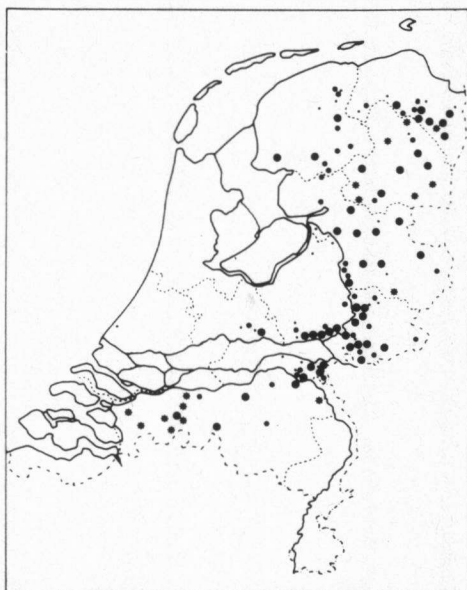
Figuur 1. Woonplaatsen van de ontvangers van een premie voor gedode Wezels. Voor elke woonplaats is met een stip of ster aangegeven hoeveel Wezels werden gedood.





Figuur 2. Woonplaatsen van de ontvangers van een premie van gedode Bunzings. Voor elke woonplaats is met een stip of ster aangegeven hoeveel Bunzings werden gedood.

Gr	183		
Fri	1217	BUNZING	1849
Dr	899		
Ov	576	.	1
Gld	1014	●	2-5
Utr	481	●	6-30
N-H	937	★	>30
Z-H	2674		
Zeel	96		
N-Br	470		
Lim	-		
	<hr/>		
	8255		



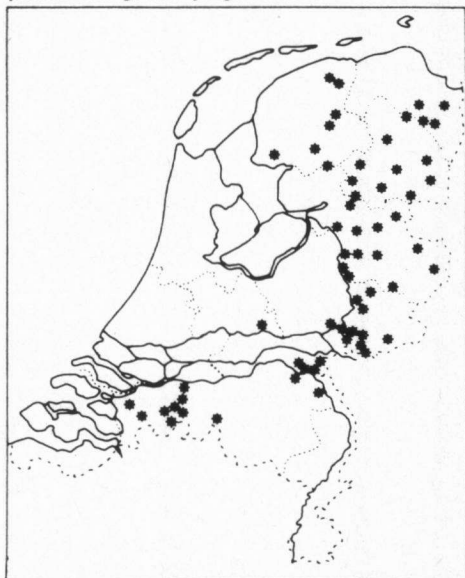
Figuur 3. Woonplaatsen van de ontvangers van een premie voor gedode Vossen. Voor elke woonplaats is met een stip of ster aangegeven hoeveel Vossen werden gedood.

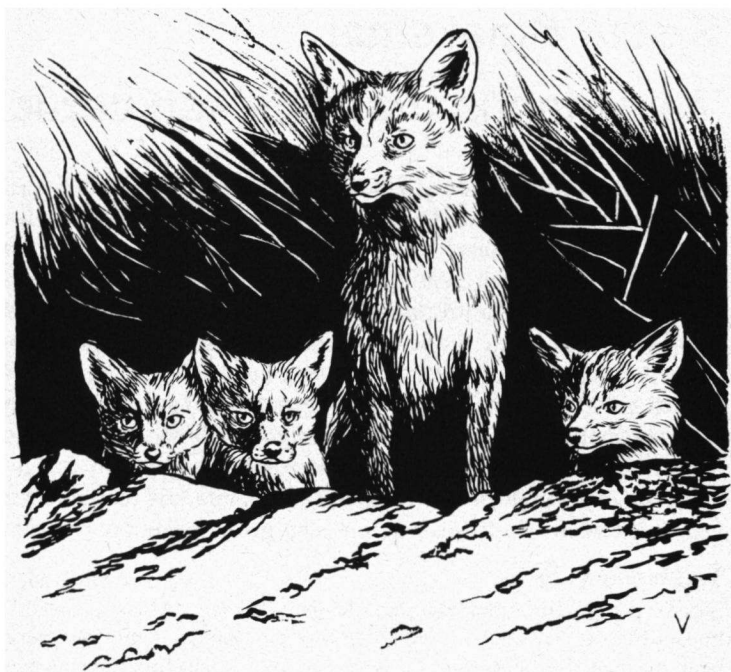
				Gr	263
				Fri	66
				Dr	432
				Ov	232
				Gld	281
				Utr	24
				N-H	0
				Z-H	1
				Zeel	0
				N-Br	629
				Lim	-
					<hr/>
					1928

Figuur 4. Woonplaatsen van de ontvangers van een premie voor gedode jonge Vossen.

teit in het midden van de vorige eeuw mag worden aangenomen dat de meeste dieren niet ver van huis werden gevangen. Uitzonderingen zijn echter mogelijk. Wellicht is zo bijvoorbeeld de aangifte van een moervos in Den Haag te verklaren. Ook de vele aangiften van Vossen op de zuidelijke Veluwerand kunnen betrekking hebben op dieren die noordelijker in nauwelijks bewoonde gebieden werden gevangen. De 'groene zoom' kan echter ook een veel beter leefgebied zijn geweest dan de rest van de Veluwe, waar de grootscheepse herbobossing nog moest beginnen.

De aantallen gevangen Vossen en Bunzings in 1849 zijn haast twee keer zo groot als het gemiddelde over de jaren 1852-1859. Een mogelijke verklaring hiervoor vormen de beperkingen die de jachtwet van 1852 aan de premiejagers oplegde, bijvoorbeeld door de





premieverlening te beperken tot het zomerhalfjaar.

Voor de Wezel ligt het aantal gevangen exemplaren veel lager dan het gemiddelde over 1852-1859. De vangstcijfers voor de Wezel variëren echter zeer sterk per jaar. Dit is een reactie op de periodiek optredende veldmuisplagen.

Voor de Vos is in figuur 4 tevens aangegeven waar jonge Vossen werden ingeleverd. Waar-

Voor de Vos werden van overheidswege nog lang premies uitgeloofd.

Tekening: H. Vellinga.

schijnlijk werden deze jonge Vossen vooral bemachtigd bij het uitgraven van de nesten. In de in deze figuur aangegeven gebieden bevond zich dus een lokale populatie Vossen.

■ Jan H. de Rijk, Sparlinghof 117, 8251 TC Dronten.